

ВІЙСЬКОВИЙ НЕКРОПОЛЬ

Дмитро МАЛАКОВ

НА ВІЙСЬКОВИХ МЕМОРІАЛАХ США (враження приїжджого)

Тричі – у 1996, 2001 та 2009 роках мені довелося побувати у Сполучених Штатах Америки, дякуючи можливостям, наданим родичкою дружини – так само дитини війни, як і ми обоє. Ясна річ, цікавили згадки про минуле та їхнє відзначення в далекій заокеанській країні. А привід для нинішніх спогадів – 65-річчя завершення Другої світової війни.

Невеличке містечко Поттстаун (Pottstown) поблизу Пеорії, штат Ілліной. Біля скромної будівлі пресвітеріанської церкві – меморіальний камінь з прізвищами 80 місцевих учасників Другої світової війни (WW II). Проти двох прізвищ викарбувана п'ятикутна зірочка – символ бoga війни Марса. Нижче пояснення: загинув у бою (*killed in action*). І чорнобривці, а на сусідньому пустирі квітує кульбаба, далі – зарості кропиви... Отож, вісімдесят воювало, а загинуло лише двоє! Як було не згадати подібні стелі у наших українських селах, де в кожному гинули сотні односельців, а ще сотні – визволителів цього села! І теж ростуть чорнобривці, кульбаба й кропива...

Містечко Нортбрук (Northbrook) на північ від Чикаго, штат Ілліной. У скверику біля мерії (Village Hall), гучно названому Парком Свободи (Welcome to Freedom Park), – меморіал

на честь місцевих мешканців, які брали участь у війнах XIX – XX ст., ясна річ, за свободу. В Америці то є головне гасло, незалежно від того, чи хочуть саме такої свободи ті, кому вона пропонується, як-от Іраку. У центрі круглого майданчика з лавами по колу, на високому флагштоку майорить понад деревами прапор США. Це неодмінний атрибут усього американського. Між лавами – маленькі стели: на одній викарбовано імена загиблих, на другій зазначено, що все це влаштовано мером до Дня Незалежності 1991 року. Перед входом до майданчика – нагадування правил поведінки в такому місці: подяка за те, що ви не палите (*Thank you for not smoking*) та попередження про штраф у 350 долларів за паркування на місці, призначенному для осіб з проблемами пересування (*Reserved Parking \$350 fine*). Неподалік на бетонному підмурку посеред зеленого газону стоїть маленька зелена гарматка, якщо точніше – американська 75 мм в'ючна гавбіця, транспортувана мулями або десантована з літаків (*US 75 mm Pack Howitzer for mule transport and airborne*). У табличці, розрахованій на 54 прізвища, заповнено 35 місць, 19 земляків ще живуть... На жаль, вказано лише військові звання, а дат немає, хоча з преамбули видно, що містечко вшановує усіх

Нортбрук, штат Ілліной. 75 мм гармата в Парку Свободи

своїх мешканців, які загинули, починаючи з 1861 року, далеко від рідної домівки, але ж за свободу.

Як прості американці вшановують ветеранів, ми бачили 2001 року на місцевому параді в тому ж Нортброку з нагоди Дня Незалежності, що відзначається 4 липня. О певній годині на одну з центральних вулиць люди поприходили цілими родинами, зі своїми розкладними стільцями й парасольками від сонця, вмощувались, спілкувались із сусідами і знайомими, попивали освіжні напої (кинути порожню пляшку в Америці – неможлива річ). Діти весело реагували на небуденну ситуацію. Аж ось долинули звуки машин, оркестрів. Першим повільно сунув, граючи мигавками, потужний чорний джип місцевого шерифа. Під оплески. За ним рухались машини пожежно-рятувальної

служби (всі так само мигаючи та сигналячи сиренами) – і теж під шанобливо-приязні оплески. Йшли місцеві оркестри, школи, крамниці. Діти з крамниць жбурляли в натовп дешеві цукерки. Музейники їхали зі старою прядкою (такою самою, як і в нас) та в одязі початку засвоєння Америки. Так само крокувала шерега солдатів у одностроях XVIII століття – звичайно ж, дали салютний залп зі старовинних рушниць. Байкери дивували карколомними вправами на своїх блискучих сталевих конях. Прямували шотландці у спідницях, граючи на волинках. Раптом, при з’яві невеличкої групи чоловіків з прaporами, публіка стала рвучко підводитись і пlesкати в долоні. То йшли неспішною американською парадною хodoю (там ногу не б’ють!) сивочолі учасники Другої світової війни проти нацизму в Європі, вете-

**In the face of war,
let us pursue peace.
In peace, let us
remember the
sacrifices made in war.**

Your service will not be forgotten

**Нортбрук, штат Ілліной.
Таблиця в Парку Свободи**

рани воєн проти комунізму у Кореї та В'єтнамі, а за ними – все ще боєздатні браві молодики у камуфляжі – учасники операції „Буря в пустелі”. Кроювали, вдягнені в свої однострої, дехто зі зброєю – сповнені гідності й вдачності публіці за увагу до їхніх персон, до їхньої минулої звитяги. Особливо, коли йшов черговий місцевий самодіяльний духовий оркестр тірольців, відповідно вбраних у шкіряні шорти, білі гольфи та капелюхи з фазанячими перами. Вони хвацько вигравали популярний у тридцяті роки чеський шлягер „Шкода ласки”, відомий англійцям та американцям як „Полька пивної бочки”, а воякам Вермахту та Червоної армії як „Розамунда”. А ми згадували наших ветеранів, своїх батьків – учасників Великої Вітчизняної війни, адже вони знали цю мелодію теж. Такий от перегук з минулим, порівняння нашої пам'яті з американською відчули ми на тому параді. То була згадка і про спільногого ворога, і про ті союзницькі стосунки двох країн, образно кажучи, про „студебекери” і тушонку.

Ясна річ, зовсім інші, незрівнянно величніші військові меморіали є у Вашингтоні. Вражає знамените Арлінгтонське кладовище з біломармуровим гробівцем Невідомого Солдата, де цілодобово стоїть, змінюючись, почесна варта. 1982 року в центрі столиці, неподалік меморіалу Лінкольна споруджено меморіал американцям – жертвам війни у В'єтнамі. Просто на газоні зроблено вертикальний зріз, що має в плані форму літери „V” (Victory – перемога, англ.). Поступово заглиблюючись до центру літери, зріз підпертий муром з чорного полірованого граніту. На його поверхні викарбувано імена 52 132 вояків, котрі загинули в цій безглуздій війні. Просто, лаконічно і вражаюче. А відвідувачі, яких тут завжди багато, мовчки проходять повз мур, символічно віддзеркалюючись на тлі тих імен. Є там і українські – двох хвиль наших емігрантів.

Згадуючи так звані збройні конфлікти, які спалахували в світі після Другої світової війни і тривають у різних масштабах і на початку ХХІ століття, з сумом доводиться констатувати, що агресивність двох головних супердержав, назви яких криються за абревіатурами США та СРСР (від 1991 року – РФ) не має розумної альтернативи. На жаль.

Колись нас вчили, що війни бувають „справедливі” (якщо йдеться про свободу і незалежність власної країни) і загарбницькі – „несправедливі”. У Сполучених Штатах Америки першою справедливою війною вважається війна за незалежність від Англії 1775 – 1783 років; потім гро-

Нортбрук, штат Ілліной. 4 липня – йдуть ветерани Збройних сил США

мадянська війна Півночі й Півдня, що точилася на власному терені у 1861 – 1865 роках і завершилась скасуванням рабства чорношкірих. Відтоді лише Друга світова війна (для США – 1941 – 1945 рр.) залишила по собі позитивне враження, бо хоч і велася за межами власного континенту, але ж разом із союзниками проти небезпечної ідеології нацизму, що загрожувала всьому світові. Потім (і досі) – на чужих теренах, під надто надуманими приводами та під осудом громадськості, яка все ще пам'ятає переможний травень 1945 року і зустріч союзників на Ельбі.

Лише 2004 року в центрі столиці США – там само, на проміжку між меморіалом Лінкольна і обеліском Вашингтона споруджено дещо іншого вигляду меморіал на честь

американських вояків, загиблих у Другій світовій війні. Символічно – в центрі, велично. Натомість, як меморіал жертв В'єтнамської війни, не менш символічно розташовано збоку, в парку, нижче рівня землі, і лише довгий перелік прізвищ подає масштаб втрат, а натуралістичні бронзові постаті вояків сповнені розpacу, а не героїзму. Потім подібні постаті з'явилися і в Києві, на Печерську, напроти Воскресенської церкви – на меморіалі наших земляків, загиблих у так само безглаздій агресивній війні 1979 – 1989 років, яку вів СРСР проти Афганістану, затято намагаючись здобути ще одну територію для своєї імперії.

Такі от спогади та роздуми навіяла згадка про 65-річчя завершення Другої світової війни.